

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 5 Sayı/ISSUE 10 Yıl/YEAR: 2022

Alındı/RECEIVED: 21-05-2022 – Kabul/ACCEPTED: 12-11-2022

Arendt'e Göre Şiddet ve Şiddetin Keyfiliği Üzerine Bir Değerlendirme

Violence and the Impotence of Violence According to Arendt

Serkan YORGANCILAR¹

Abstract

Violence is applied systematically or symbolically in both individual and social life. The phenomenon of violence, which covers many different definitions, includes a physical situation applied to the individual as well as all kinds of harmful actions applied by the economic and political systems. It is possible to come across many different definitions of violence in the literature. The general feature of these definitions is that they have reached a generalization over the individual and social reasons that reveal violence. The common feature of these generalizations is that they focus on the harmful and negative aspects of violence. In the literature review on violence, it has been seen that many different aspects of the

Öz

Şiddet, gerek bireysel hayatta gerekse toplumsal hayatta sistematik veya simgesel olarak uygulanmaktadır. Birçok farklı tanımı kapsayan şiddet olgusu bireye uygulanan fiziksel bir durumu içerdiği gibi ekonomik ve politik sistemler tarafından uygulanan her türlü zarar verici eylemleri de kapsamaktadır. Literatürde şiddet ile ilgili birçok farklı tanıma rastlamak mümkündür. Bu tanımların genel özelliği şiddeti ortaya çıkaran bireysel ve toplumsal nedenler üzerinden bir genellemeye vardıkları görülmüştür. Bu genellemelerin ortak özelliği şiddetin zarar verici negatif yönleri üzerinde yoğunlaşmış olmalarıdır. Şiddet üzerine yapılan literatür taramasında şiddet olgusunun birçok farklı yönlerinin ele alındığı ancak şiddetin

¹ Serkan YORGANCILAR, Dr, Orcid: 0000-0002-8438-2012

phenomenon of violence are discussed, but there is a gap on the arbitrariness of violence. This gap was filled by Arendt. According to Arendt, who said that violence is in front of everyone's eyes and around, violence has a social and cultural history. Arendt, who made an analysis of violence through social events in history, developed a unique and original violence analysis from other social scientists in this context. The definition that Arendt developed over the concepts of power, power and force emphasizes the sociality of violence. In addition, it has been revealed that the violence is based on the arbitrariness of the powerless against the powerless for the expansion and systematization of the phenomenon. Therefore, the arbitrariness he especially emphasized in his definition differs from other social scientists. Violence, which is frequently used by governments to maintain their own authority, has also been accepted as one of the legitimate tools of the state in the definitions of the nation-state. In this context, the article focuses on the different emphases of violence, which was redefined on the axis of arbitrariness by Arendt, compared to other social scientists. The forms and limits of violence are limited by Arendt's interpretations and compared with the definitions of other social scientists.

Keywords: Arendt, Violence, Arbitrariness of Violence, Impotence, Power.

keyfiliği üzerine bir boşluğun olduğu görülmüştür. Bu boşluk Arendt tarafından doldurulmuştur. Şiddetin herkesin gözü önünde ve ortalıkta olduğunu söyleyen Arendt'e göre şiddetin toplumsal ve kültürel bir tarihi vardır. Tarihte yaşanmış toplumsal olaylar üzerinden bir şiddet analizinde bulunan Arendt bu bağlamda diğer sosyal bilimcilerden farklı ve özgün bir şiddet analizi geliştirmiştir. Arendt'in iktidar, güç ve kuvvet kavramları üzerinden geliştirdiği tanımlaması şiddetin toplumsallığına vurgu yapmaktadır. Ayrıca şiddet olgunun genişlemesi ve sistematikleşmesi için gücü elinde bulunduranların güçsüzler karşısında keyfiliğine dayandığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla onun tanımında özellikle vurguladığı keyfilik diğer sosyal bilimcilerden ayrılmaktadır. İktidarların kendi otoritelerini ayakta tutabilmek içinde sıkça kullanılan şiddet ulus-devlet tanımlarında da devletin meşru araçlarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda makalede Arendt tarafından keyfilik ekseninde yeniden bir tanımlamaya gidilen şiddetin diğer sosyal bilimcilerden farklı vurguları üzerinde durulmuştur. Şiddetin biçimleri ve sınırları Arendt'in yorumları ile sınırlandırılmış ve diğer sosyal bilimcilerin tanımları ile karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Arendt, Şiddet, Şiddetin keyfiliği, İktidarsızlık, Güç.

Giriş: Şiddetin Biçimleri ve Şiddeti Yeniden Tanımlamak

Bireysel ve toplumsal hayatta, insanlık tarihi boyunca, içeriği ve biçimi farklılıklar göstermiş olsa da olumsuz anlamda yaşanan bir gerçeklik olarak şiddet her zaman var olmuştur. Bu bağlamda şiddet konusu felsefeden psikolojiye, sosyolojiden hukuk bilimine kadar birçok sosyal bilimin ana konularından birisi olmuştur. Sosyal bilimciler şiddeti anlamlandırmak, gerekçelerini sınıflandırabilmek, bireye ve topluma verdiği olumsuzlukları ortadan kaldırabilmek farklı şiddet biçimleri ortaya koymuşlardır. Bazı sosyal bilimciler şiddete maruz kalan gruplar açısından bir şiddet sınıflandırması yapmışlardır. Onlara göre bu tip şiddetler; kadına yönelik şiddet, çocuğa yönelik şiddet, akran şiddeti, flört şiddeti ve engellilere yönelik şiddet gibi türlerden oluşmaktadır. Bir diğer şiddet sınıflandırmasında ise belirleyici unsur şiddetin tipi olarak belirlenmiştir. Fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve siber şiddet ise bu sınıflandırma içerisinde değerlendirilmiştir. Şiddet üzerine yapılan tüm çalışmaların bu iki sınıflandırmanın içerisine hapsedildiği, ya şiddete maruz kalan gruplar üzerinden ya da şiddetin tipi üzerinden yapıldığı görülmüştür. Ayrıca literatürde bu iki sınıflandırmanın birbirinden keskin biçimde ayrılmadığı, kendi içerisinde geçirgenlikler gösterdiği görülmüştür. Yapılan çalışmalarda aynı şiddet biçiminin kimi zaman maruz kalan gruplar açısından yapılması kimi zaman ise şiddet tipine göre yapılmış olması bütüncüllüğü bozmuştur. Bu kapsamda Arendt tarafından şiddet üzerine yapılan değerlendirmelerin bu iki tipi içerdiği gibi aslında onun daha derinlerde yatan felsefi/ontolojik boyutuna da vurgu yapmış olması onun şiddet yorumunu diğerlerinden daha farklı kılmaktadır. Arendt şiddet olgusunu diğer düşünürlere göre daha bütüncül değerlendirmiştir. Arendt şiddet üzerine düşünme konusunda insanlık tarihinde ciddi bir boşluğun olduğunu altını çizmiştir. Ona göre şiddet herkesin gözü önünde ve ortalıkta olduğu için onun üzerine fazlaca düşünülmemiştir. Çalışma bu kapsamda Arendt'ı merkeze alarak, onun şiddetle ilgili genel kanıları ile sınırlandırılarak, şiddetin çok daha az ele alınmış bir tarzı ile alana katkı yapmak amaçındadır.

Arendt toplumsal tarihte yaşanmış olaylar üzerinden bir şiddet analizi geliştirmiştir. Ona göre öğrenci hareketleri, işçi sınıfı ve siyahi hareket kendi doğrularını ispat etmek adına çeşitli şiddet şekilleri geliştirmiştir. Bu hareketler militarist, anarşist, nihilist gibi isimlendirmelerle suçlandığı gibi “makine düşmanı, makine kırıcılar olarak da isimlendirilmiştir. Bu hareketler ise kendilerine karşı duranları “polis devleti, geç kapitalizmin gizli faşistleri, tüketim toplumu, popüler kültür” gibi isimlendirmelerle nitelendirmişlerdir. Aynı zamanda bu şiddet hareketleri kendilerine karşı şiddet hareketlerini de doğurmuştur. Mesela Sartre, Fanon'un *Yeryüzünün Lanetlileri* kitabına yazdığı önsözde Cezayirli köylülerin kurtuluşunun şiddetten başka bir yöntemde olmadığını yazmıştır. Arendt bu görüşünden dolayı Sartre'yi haksız bulmuş, şiddetsiz kurtuluş yollarını olabileceğinin altını çizmiştir. Hatta Sartre'nin “tüm az gelişmiş ülkelerin yerlileri birleşin” şeklinde bir beyanda bulunmasını da şiddetle eleştirmiş ve bu durumu Marx'ın en kötü yanılmasını haksız bir biçimde yenilemek olarak nitelendirmiştir (Arendt, 1997, s. 27). “Marjinal bir fenomen” olarak şiddeti Clauswitz savaş bağlamında değerlendirmiş ve şiddetin en somut biçimi savaşı siyasetin başka araçlarla yapılması olarak tanımlamıştır. Engels ise şiddeti iktisadi gelişmenin hızlandırıcısı olarak tanımlamıştır.

Zizek, özsel, sistemik ve simgesel olmak üzere üç tür şiddet varsaymıştır. Özsel şiddet; geleneksel biçimde anlaşılan, bir kişinin veya birinin fiziksel olarak dayak yemesi, yumruk yemesi gibi

fiili olayları kapsamaktadır. Sistemik şiddet ise genellikle ekonomik ve politik sistemler tarafından uygulanmakta olan ve sistemleri varlıklarını devam ettirmek için uyguladıkları her türlü zarar verici eylemi kapsamaktadır. Sembolik şiddet ise her iki somut şiddet türünden daha farklı olmak üzere dil ile uygulanan şiddettir. Dil üzerinden yapılan şiddet eşyanın tabiatında bulunan yüksek yerini ortadan kaldırarak onu olduğundan daha basit düzeylere indirger. Bunu yaparken eşyanın bütünlüğünü bozar, onu daha küçük ve birbirleri ile ilintisiz parçalara bölerek gerçekleştirir. Bu durumu daha net olarak açıklayabilmek için Zizek altın örneğini vermiştir. Ona göre altın madenini “altın” olarak nitelendirdiğimizde onu herhangi bir maden olma özelliğinin dışarısına çıkartıp, diğer madenlerden ayırıştırıp onu servet, güç ve güzelliğin bir parçası haline getiririz. Dolayısıyla altını aracısız gerçekliğinin dışarısına çıkarmış oluruz (Zizek, Şiddet 61).

Audi şiddeti "bir insana veya hayvana karşı, fiziksel saldırı, etkin fiziksel aşağılama ya da aktif fiziksel kavgaya, insana veya hayvana karşı, etkin psikolojik aşağılama ya da keskin, onur kırıcı psikolojik saldırı, kişisel mülkiyete veya potansiyel mülkiyete oldukça etkin ya da yakıcı, kötü niyetli yok etme veya zarar verme çabasıdır" diye tanımlamıştır (Audi, 1971). İnsan, hayvan ve mülkiyete karşı olmak üzere şiddet üç şeye karşı uygulanırken, bunlara karşı uygulanma biçimlerine göre ise fiziksel ve psikolojik olmak üzere iki tiptir. Ayrıca uygulanan şiddetin boyutları da farklılıklar göstermektedir. Şiddet, kimi zaman aşağılanmaya, kimi zaman sadece kavgaya kimi zaman ise tamamen yok etmeye yöneliktir. John Dewey'e göre şiddet kuvvetle ilişkili bir eylem olup, kuvvetin kötü sonuçlanması durumunu ifade eder.

1. Şiddetin Yüzyılı Olarak 20 Yüzyıl

Arendt, 20. yüzyılı yaşanmakta olan yıkıcı savaşlar ve geleneksel düzenleri yerinden eden devrimlerden dolayı şiddetin yüzyılı olarak tanımlamıştır (Arendt, 1997, s. 9). İnsanlık tarihi boyunca şiddetin bir biçimde var olduğunu ancak şiddetin araçlarının bu yüzyılda tahayyüllerin çok ötesine çıktığını belirten Arendt iktidar (power), güç (force) ve kuvvet (strength) gibi kavramların anlamlarından farklı olarak şiddetin kendini ortaya çıkarabilmesi için farklı araçlara muhtaç olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla şiddet eylemi kendini var edebilmesi için araç-amaç kategorisi gereklidir. Bireyler kendilerine amaç olarak belirledikleri şeylere ulaşabilmek için farklı araçlar kullanırlar. Bazen hatta çoğu zaman amaçlara ulaşmak için kullanılan araçlar amaçlardan önce gelmeye başlar. Çünkü araçları kullanan ve amaçlar için çabalayan insandır. İnsan ise niyetleri önceden bilinebilmesi en zor varlıktır. Arendt bu durumunu insan eylemlerinin sonuçlarının eylemcilerin denetimlerini aşmasına örnek olarak verir.

Arendt'in “şiddetin yeni vazîleri” (Arendt, 1997, s. 28) olarak nitelendirdiği ve tarihe sürekli bir ilerleme gözlüğü ile bakanların savaş ve devrim ikileminin şiddeti doğurduğu tezinin yanlış olduğunu belirtmektedir. Aslında siyasal alanda şiddet olgusu farklı biçimlerde kendini var etmiştir. Tam da burada Arendt Sorel'den bir anekdotla şiddet meselesinin hala aydınlatılamamış karanlıkta kalmış yönlerinin olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ona göre şiddet, içinde keyfilik taşır (Audi, 1971, s. 10). Keyfilik ise gücü elinde bulundurmanın güçsüz olan karşısında uygulamış olduğu zora dayalı eylemleri kapsar. Zora dayalı eylemler karşıdakinin gönülsüzce kabullenmek zorunda kaldığı, bu kabulleniş bazen ölüm korkusu bazen yerinden edilme korkusu bazen de yerinden edinme korkusu içermektedir. Aslında

zora dayalı eylemi Hobbes “*kılıç olmadan sözleşmeler sözden başka bir anlam taşımaz*” diyerek bazı durumlarda olumlulamıştır.

Şiddet konusunda Walter Benjamin’in özellikle hukukun doğası bağlamında yapmış olduğu yorumlar önemlidir. Benjamin şiddetin iki teması olduğunu söylemiştir. Ona göre yasalar amaç-araç ilişkisi içerisinde şekillenmektedir. Bir bağlamda yasayı koyan da yasayı koruyan da şiddeti elinde bulunduran güçtür. Dolayısıyla şiddet hukukun kökeninde yer almakla birlikte amaca uygun veya amaçları düzenleyen bir araçtır (Witte, 1999). İkincisi de bu görüşle yakından ilgilidir. Bu görüşe göre de şiddetin ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağı şiddeti hiçbir amaca hizmet etmeyen biçiminin imkânına göre belirlenir. Benjamin hukuk koruyucu şiddet ile hukuku koruyucu şiddet kavramlarını geliştirmiştir. Bu durumu açıklayabilmek için ölüm cezası ve polis şiddeti örnekleri vermiştir. Dolayısıyla Benjamin’e göre hukuk, şiddet ve gücün doğrudan bir görüntüsü olmakla birlikte hukukun amacının hukukun kendisi olduğunu belirtmiştir (Benjamin, 2012, s. 48).

Tolstoy’a göre şiddet acı çektirme veya öldürme tehdidiyle istedikleri veya istemedikleri şeyleri başkalarına yaptırmaktır. Bazılarına göre şiddet insanları istedikleri doğrultuda yönlendirebilecekleri bir araçtır. Tolstoy bu görüşü kabul etmez ve böyle bir şey mümkün değildir demiştir. Şiddet ona göre hem acıların nedeni hem de akla muhalif bir şeydir (Tolstoy, 2012, s. 18). Dewey’e göre de şiddet yıkıcı ve zararlı kuvvet anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Dewey’in de yaklaşımında göze çarpan iki nokta yıkıcılık ve zararlı kuvvettir. Şiddet unsurunun ortaya çıkmasında veya bir olgunun şiddet olarak nitelendirilmesinde zarar vermekte belirleyici bir unsur olarak belirtilmiştir.

Gayner’e göre şiddette en önemli unsur hak ihlalidir. Hak ihlali kişinin vücuduna yönelik olduğu gibi saygınlığına da yönelik olabilir. Bu kapsamda Gayner dört tür şiddetten bahseder: Soygun, tecavüz ve öldürme gibi olayları içeren açık kişisel şiddet, savaş ve isyan gibi toplu olayları kapsayan açık kurumsal şiddet, saygınlık ihlali ve korkutmadan oluşan gizli kişisel şiddet ve kölelik ve sömürgecilik gibi olayları içeren gizli kurumsal şiddet.

Değişik şiddet biçimleri arasında ayrımlar yapan Fromm, şiddetin en normal ve hastaliksız biçiminin oyunda ortaya çıkan şiddet olduğunu belirtmiştir. Bu tür şiddet aslında çocuklar arasında bir hüner gösterisi olup, karşdakine zarar verme amacı gütmeyen ve içerisinde nefret barındırmayan bir türdür. İlkel kabile oyunlarından Budistlerin kılıç oyunlarına kadar çok farklı kültürlerde çok farklı biçimlerde ortaya çıkan bu şiddet türünde amaç öldürmek değildir. Bir diğer şiddet türü ise tepkisel şiddettir. Tepkisel şiddette bir insanın onurunu, yaşamını ve özgürlüğünü korumak amaçtır. Bu tür şiddet ötekinin saldırısından kendini güvende hissetmeme halinden korkudan doğmaktadır. Bu tür şiddette amaç yıkım ve ölüm değil, kendini korumaktır. Şiddeti doğuran diğer bir neden ise engellemelerdir. Engellemeler sonucunda ortaya çıkan gerginlik durumu bir isteklerinin karşılanmaması saldırgan davranışların doğmasına neden olabilmektedir. Fromm’a göre gıpta ve kıskançlıktan doğan şiddet ve oç alıcı şiddet gibi başka türlerde mevcuttur (Fromm, 1997, s. 20-26).

2. İktidar ve Şiddet Arasındaki İlişki

İktidar ve şiddet arasındaki ilişki 20. yüzyılda tersine dönmüştür. Arendt uluslararası şiddet olarak tanımladığı şiddet türünde devletlerin elinde bulundurduğu askeri güçlere vurgu yapmıştır.

Aslında devletler ellerinde bulundurdukları kuvvetlerle ne kadar büyük savaşları göze alabileceklerini rakiplerine göstermektedirler. Bu gösteri bir savaş istemi değil tam tersine barış istemidir. Herhangi bir ülkenin sahip olduğu şiddet araçları ya da şiddet kapasitesi ülkenin vatandaşları için bir güvenilirlik göstergesi olarak anlaşılmaktadır. Aynı şekilde başka ülkeler tarafından yıkıma, işgale ve saldırıya uğraması karşısında bir güvence olarak değerlendirilmektedir.

Siyasal alanda şiddet kendi başına bir fenomen olarak da ele alınmıştır. İktidarlar kendi otoritelerini tekellerinde bulundurdukları meşru şiddet uygulama araçlarına borçludurlar. Bu düşünce modern sosyal bilimlerde her tür görüşten insanın rahatlıkla kabul edebildiği ortak bir görüş haline gelmiştir. Dolayısıyla modern-ulus devletler başta kendi vatandaşlarına olmak üzere belirli sınırlar ve kurallar çerçevesinde tekelinde bulundurduğu bu gücü uygulayabilmektedir. Mills bu durumu “tüm siyaset iktidar mücadelesinden ibarettir, iktidarın nihai biçimi ise şiddettir” diyerek özetlemiştir. Gene bu sözü destekler mahiyette olan ve günümüz sosyal bilimcilerine kadar tartışmasız bir görüş olarak kabul edilen Weber'in devlet tanımı şöyledir: “İnsanın insan üzerinde meşru şiddet araçları yoluyla egemenlik kurması”. Gene Weber şiddet ve iktidar arasında gördüğü ilişkide feodalizmi askeri şiddet araçları üstünde özel mülkiyet ve yönetim mülkiyeti olarak açıklar (Weber, 1998, s. 89). Arendt bu düşüncelere doğrudan katılmamıştır. Hatta Weber'in ve Weberyen tarzda devlet ve şiddet ilişkisini açıklayanların düşüncesini kendi bakış açılarıyla çelişkili bulmuştur. Çünkü ona göre şiddetin örgütlenmesi ancak Marx'ın devleti egemen sınıfların elindeki tahakküm aracı olarak tanımladığımızda gerçekleşebileceğini söylemiştir. Bu durumda ifade edilen düşüncelerde bir tutarsızlık görmüştür. İktidar mekanizmasını ya da araçlarını egemen sınıfların sadece baskıcı üst yapıları olarak görmesini eleştiren yazarlardan Jouvenel'in İktidar adlı kitabında devletlerin varlığını savaşla ilintilendirmiştir. İktidar için yönetmek ve itaat etmek ilişkisi gerekli görülmüştür. Arendt eğer güçlü yönetim ve güçlü iktidar yönetim mekanizmalarının güçlenmesi, sorgulanmaması ve değerinin düşürülmemesi gerektiği savı kabul edilirse silahın namlusunda büyüyen iktidardan daha güçlü bir iktidarın olmayacağını söyler. Voltaire iktidarı başkalarını benim tercih ettiğim biçimde eyleme mecbur etmektir diye tanımlamıştır. Sonuç olarak burada iktidarı şiddetin en bariz dışavurumu olarak görmekte bir tür “hafifletilmiş şiddet” olarak görmekte eksiktir.

İktidar, güç, kuvvet, otorite ve şiddet gibi kavramlar siyaset bilimlerde birbirleri ile sıkça kullanılan kavramlardır. Arendt bu kavramların hepsinin birbirinden ayrı anlamlar taşıdıklarını ancak siyaset bilimcilerin bu kavramların ayrı anlamları üzerine fazlaca odaklanmadığını belirtmiştir. Ona göre tüm bu kelime toplulukları insanın insan üzerindeki egemenlik kurma araçlarından başka bir şey değildirler. Ayrıca siyaset bilimcilerin bu kavramları eş-anlamli gibi kullandıklarını tespit eden Arendt bu kavramlar aracılığı ile aynı işlevlerin yerine getirildiğini belirtmektedir. Bu durumdan kurtuluş ise yönetim meselesinin hâkimiyet meselesinden ayrıldığında her bir kavramın kendi özgün anlamını ortaya çıkarabileceğini belirtmiştir.

Bu konudaki anlam karmaşasını gidermek amacıyla Arendt iktidar (power) hakkındaki görüşlerini ortaya koymuştur. Ona göre iktidar insanın “uyum içerisinde eyleme” kabiliyetini göstermektir (Arendt, 1997, s. 50). İktidarın bir kişinin yetkisi altında olamayacağını, olmaması gerektiğini, bunun yerine bir grup insanın kendileri adına eyleme kudretini birinde devretmesi olarak tanımlamıştır. Bu

durumda bir kişinin iktidarda olduğunu söylemek bir kişinin belirli bir grup tarafından yönetme yetkisiyle donatılmasını söylemektir. Bu grup dağılmadığı müddetçe kişinin iktidarı devam etmektedir. Bu grup dağılır ya da ortadan kalkarsa kişinin yönetme yetkisi de ortadan kalkar. Kuvvet (strength) ise bir nesne veya kişide içkin olan nitelik olup başka kişilerle veya nesnelere ilişkide kendini gösterebilen bir şey olduğu gibi özde onlardan bağımsız olarak kişide mevcut olan bir durumdur. Otorite kavramını bu kavramlar içerisinde en kaypak kavram olarak gören Arendt anne-baba ve çocuk ilişkisinde olduğu gibi kişilere ait olan ya da Kilise gibi makamlara ait olan bir şeydir. Otorite kendine itaat edenlerden sorgusuz sualsiz bir kabul beklemektedir. Otorite kendini koruma altına alabilmek için itaat edenlerden saygı beklentisi içerisindedir. Dolayısıyla Arendt'a göre otoriteyi zayıflatmanın ve onun kodlarını bozmanın en iyi yolu “*kabkabadır*”.

İktidarlar kendi konumlarını bazen şiddet araçlarını kontrolsüzce kullanarak savunmaya çalışırlar. Ancak bu her zaman iktidarların sonunu getiren bir hareket olmuştur. İktidarların şiddet uygulamaya başladıklarında hem iktidar sahipleri iktidarlarını kaybeder hem de iktidar karşısında şiddete uğrayanlar yaşam konforlarını hatta yaşamlarını ve özgürlüklerini kaybederler. İktidar ve şiddet arasındaki ilişkiyi birinin mutlak hakimiyet kurduğu yerde diğersinin barınamayacağını düşünen Arendt ikisi arasında bir karşıtlık olduğunu belirtmiştir (Arendt, 1997, s. 62). Ona göre şiddet, iktidarın tehlikeye girmeye başladığı anlarda ortaya çıkar. Bu aşamada şiddet, iktidarlar tarafından aşırı arttırılırsa iktidarı korumak yerine onun yıkılmasına aracılık eder. Şiddete dayalı olmayan bir iktidar olmadığı gibi şiddet iktidar yaratma kabiliyetinde de değildir. Dolayısıyla iktidar ve şiddet arasındaki ilişki karşıtların birbirlerini yok etmesi üzerine değil birbirlerini dönüştürmeleri üzerine kurulur.

Zaman içerisinde şiddetin uluslararası siyasette müphem bir hale geldiğini düşünen Arendt iç siyasette ise bunun tam tersinin gerçekleştiğini iddia etmiştir. Bu görüşünü ispat edebilmek için Mao'nun ünlü “*iktidar namlunun ucunda büyür*” sözünü referans almıştır. Mao ve çağdaşı Marksist düşünürler toplumsal değişimin şiddet olmadan olanaksız olduğu görüşünü savunmaktaydı. Oysa Marx şiddeti toplumsal değişimde rol oynayan ve eski toplumdaki yeni topluma geçişte aracı işlevi olan bir eylem olarak değerlendirmekteydi. Bu bakış açısına göre devlet elinde bulunan şiddet egemen sınıfların elinde olan bir araçtı. Her ne kadar egemen sınıflar şiddet aracılığıyla değil de üretim süreçlerindeki rollerle güçlerini pekiştiriyor olsalar da şiddetin kullanımını reddeden yorumlarda zaman içerisinde gelişmiştir.

Şiddetle beslenen erk kavramını doğası gereği yayılmacı bulan Arendt erk'i içsel olarak büyüme dürtüsüne sahip olarak tanımlar. Doğal hayatta herşey ya büyür kendine yeni yer açar ya da kendi alanı daralır ve ölür. Erk'i de böyle değerlendirir Arendt, erk kendine alan açtıkça büyür, kendi alanı daraldıkça ölür.

“*Sınıfsız boş geçenlere*” iman eden, “*isyanın kentsel öncü gücünü lumpemproleteryada bulacağına*” inanan gangsterlerin halkın yolunu aydınlatacağına güvenen bir ideolojiye kim Marksist diyebilir ki?” (Arendt, 1997, s. 26)

3. Saldırganlık Güdüsü Olarak Şiddetin Kaynağı

Öncelikle Arendt kendine gelen eleştirileri önlemek amacıyla şiddetin doğası ve nedenleri hakkında iki nedenden dolayı konuşma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Aşırı kalabalıklaşmayla

tedirginlik ve bir bağ kuran Arendt insan ve hayvan davranışları arasında benzerlikler üzerinden bir şiddet yorumunu doğru bulmamıştır. Gelişen güncel bilimlerin sayesinde bazı hayvanların insanlar gibi davranışlarının keşfedildiğini, bu durumun şaşırtıcı hatta kimi zaman ise zevk verici bir deneyim olduğunu söyleyen Arendt bu durumun insan davranışı hakkında yapacağı açıklamaları farklı değerlendirmiştir. Ayrıca Arendt insanın grup davranışlarının hayvan türüne benzetilmesini eksik bularak neden tersinin yapılmadığını sormuştur. İnsanların ne kadar hayvansı olduklarını ortaya koymayı da anlamsız bulan Arendt davranış bilimlerinde ki insansılık ve hayvansılık ayrımını doğru bulmamıştır. İkincisi şiddet veya saldırganlık bilimin tanımladığından daha fazla olarak doğada ve insanda zaten bulunmaktadır. Doğada saldırganlık türün devamı için başvurulan bir yöntemdir.

Arendt insan ve hayvan arasında kurulan ilişkiler ve benzerlikler üzerinden şiddet ve saldırganlık eylemini tanımlamanın temelinde *“insan düşünen bir hayvandır”* varsayımının yattığını ifade etmiştir. Bu varsayımı eski bulan ve çağdaş biliminde bu eski varsayımı eleştirmeden kabul ettiğini ifade eden Arendt insanın akıl yoluyla daha fazla canavarlaştığı varsayımını reddetmiştir.

Bazı kaynaklarda şiddetin kaynağı olarak hiddet gösterilmiştir. Hiddet patolojik ve akıl dışı olarak tanımlanabilir. Ancak insan davranışlarının tamamını akılla açıklamakta eksiktir.

Mesela adalet duygumuz rencide olduğunda göstereceğimiz en önemli tepki hiddettir. Dolayısıyla bireylerde hiddet duygusunun ortaya çıkmasına neden olan her durumda haksızlık olmayabilir. Arendt, şiddetin bazen adaletin terazisinin yeniden dengelenmesinde işe yarayacağını iddia etmiştir (Arendt, 1997, s. 72). Böylesi durumlarda hiddetten kaynaklanan şiddeti *“doğal insan duygularından”* gören Arendt insanı hiddet duygusundan arındırmanın onu insanlıktan çıkarmak ve hadım etmek anlamı taşıdığını da iddia etmiştir. Arendt bu görüşlerinde çeliştiğinin ve bu görüşlerinin fazlaca eleştirileceğinin farkında olmuş olmalı ki bu tarz şiddet eylemlerinin anayasal düzenlere aykırı olduğunun altını çizmek zorunda kalmıştır. Belli ki burada büyük bir kafa karışıklığı yaşamıştır. Bu kafa karışıklığını azaltmak içinde Melville'nin bir öyküsüne atıf yaparak bu konudaki görüşlerine ortak aramıştır.

Arendt gene de hiddet ve şiddet arasında ki denge unsurunu açıklayabilmek amacıyla bireyin dayanılmaz bir trajedi karşısında kaldığında makul bir tepki göstermesini olağan bulur. Şöyle söyler: *“duygusallığın (emotional) tersi rasyonellik değil müteessir olma yeteneğinden yoksun olma ya da aşırı hassas olma (sentimentality) yani duygulanımın sapkın halidir.* (Arendt, 1997, s. 73)”. Bu durumu daha açık biçime kavuşturabilmek amacıyla Arendt hiddet ve şiddetin asıl nedenlere değil de ikame edilen başka nesnelere yöneldiklerinde irrasyonelleştiğini belirtmiştir. Bu argüman için siyah ve beyazlar arasında ki çatışmalar üzerinden bir yorum denemesi yapan Arendt, Black Power hareketinin şiddete yönelmesinin nedeninin beyazlar olduğu varsayımı üzerinden bir yorumlama yapar. Aslında bu süreçler birbirlerini tetiklemektedir. *“Bir mücadele sürecinde tepki (re-action) eyleme (action) dönüştüğü anda şüphelilere yönelik psikolojik bir süreç avı da başlar.”* (Arendt, 1997, s. 75)

Saldırganlık eylemini şiddet ile ilişkilendirdikten sonra Arendt *şiddetin etkililiği* konusunu da yorumlamıştır. Tek bir makineli tüfek yüzlerce iyi örgütlü insanları kontrol altında tutabilir diyen Arendt şiddeti bir araç olarak kullananların etkili olabileceğini belirtmiştir. Şiddetin etkililiği gücü elinde

bulunduran iktidar seçkinlerinin iktidarlarını sağlamlaştırdığı varsayılır. Ancak tarih göstermiştir ki şiddet gösteren hiçbir iktidar uzun süre ayakta kalamamıştır. Dolayısıyla şiddet bir dönem, kısa bir zaman veya belirli bir yerde etkili olabilir. Kitleleri korkutabilir, insanları yıldırabilir ancak zaman içerisinde re-action sayesinde bu sarmal tam tersi bir duruma evrilir. “Şiddet görüntüsünün edilgen alıcısı” (Sanders, 2010, s. 12) insan ve toplumdur. Şiddet kendini halkalaştırmak ister. Kısa vadeli amaçlar güttüğünde rasyoneldir. Şiddet davaları destekleyemez, ne tarihi ne de devrimi ne de ilerlemeyi (Arendt, 1997, s. 88). Sıkıntıları dramatize edebilir ve bunları kamuoyunun dikkatine sunabilir.

Sonuç

Arendt'in, şiddet konusunda değerlendirmelerde bulunduğu eseri üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde aydınlanma sonrasında Avrupa'da başlayan sosyal olayların bir değerlendirmesini yaptıktan sonra 20. yüzyılı bir savaş yüzyılı olarak tanımlamıştır. Eserinin ikinci bölümünde özellikle Avrupa ve Amerika'da yaşanan öğrenci hareketleri toplumsal olaylar üzerinden bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu değerlendirmeler içerisinde şiddeti olumlayan, bir hareketin başarıya ulaşabilmesi için meşru şiddeti kabul edenleri eleştirmiştir. Şiddetsiz bir toplumsal mücadelenin de olabileceğinin altını çizmiştir. Arendt'in ayrıca şiddet ve iktidar arasındaki ilişkileri de farklı bir bağlamda değerlendirdiği görülmüştür.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını yaşamış, Avrupa tarihinde Fransız Aydınlanması ile başlayan süreç içerisinde Avrupa toplumlarının yaşadığı kargaşaları derinden hissetmiş bir düşünür olarak Arendt savaş karşıtı bir düşünürdür. Hatta ona göre soğuk savaş yıllarında artan silahlanma sonucunda her iki taraf da ölümcül kitle imha silahlarına sahip olmuşlardır. Bu silahlardan birisi kullanıldığında, her iki taraf da kaybedecektir. İki tarafın da elinde bulundurduğu kitlesel imha silahları tahmin edilemez sonuçlar doğuracak olup bunları hiçbir biçimde kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir.

Arendt'in şiddet ve iktidar ilişkisi konusunda kuvvet, güç ve otorite kavramları üzerinden bağlantılar kurduğu tespit edilmiştir. Kuvvet, güç ve otorite her biri iktidar araçlarının merkezi konumlarını arttırmak üzere tasarlanmıştır. İktidar aygıtları bu kavramlar üzerinden çok farklı eylemlerine zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla şiddete başvurma tekeli modern ulus devletlerde devlete veren görüşler dikkate alındığında şiddet bu her üç işlevi de daha fazla kullanışlı hale getirmektedir. Arendt'a göre insanın doğasında şiddet bulunmaktadır. Bu şiddeti ortaya çıkarabilmek için de ne deneysel araçlara ne de farklı gözlemlere ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Arendt, H. (1997). Şiddet Üzerine. (B. Peker, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Audi, R. (1971). On the Meaning and Justification of Violence. Jerome A. Shaffer içinde, Violence: Award-Winning Essays in the Council for Philosophical Studies Competition (s. 45-99). New York: David McKay Company.
- Benjamin, W. (2012). Son Bakışta Aşk. İstanbul: Metis Yayınları.
- Fromm, E. (1997). Sevginin ve Şiddetin Kaynağı. (Y. S.-N. İçten, Çev.) İstanbul: Panel Yayınları.
- Sanders, B. (2010). Öküzün A'sı- Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tolstoy. (2012). Aşkın Yasası Şiddetin Yasası. İstanbul: Dedalus Yayınları.
- Weber, M. (1998). Sosyoloji Yazıları. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Witte, B. (1999). Walter Benjamin. İstanbul: YKY Yayınları.